

Laqgħa Ġenerali Annwali – Gozo Business Chamber

23 ta' Frar 2022

Barts Medical School, Victoria

Diskors tal-Konkluzjoni
Joseph Borg

JIDDI L-ĠMIEL TAT-TLIET GĦOLJIET

Onorevoli Ministri, Onorevoli Membri Parlamentari, Sinjuri mistiedna, Membri tal-Kamra tan-Negozju għal Għawdex, #bieb.

“Insellmulek, Għawdex tagħna,
Art sabiħa, l-oħla ġnien,
Art ħanina, art maħbuba,
Art imbierka mill-ħolqien.”¹

Iddeċidejt li nibda dan id-diskors qasir tal-konkluzjoni tal-Laqgħa Ġenerali Annwali tal-Kamra tan-Negozju għal Għawdex billi nikkwota l-ewwel strofa ta' L-Innu lill-Għawdex miktub mill-poeta tagħna Ġorġ Pisani u mmużikat minn Joseph Vella. Inkiteb u ġie mmużikat fl-1959, meta Ġorġ Pisani kellu ħamsin sena u Joseph Vella kellu biss sbatax il-sena.

Din id-deċiżjoni ħadtha wara li nhar il-Ġimgħa li għaddiet smajt diskors intitolat 'Playing Small' minn Prof Ivan Callus,² professur tal-Ingiliz fl-Universita' ta' Malta li bena l-argumenti tiegħu madwar it-teorija li Għawdex u l-Għawdxin minkejja l-ftit riżorsi li għadha din il-gżira, minkejja ċ-ċokon tar-realta' li ngħixu fija, minkejja ċ-ċokon stess ta' din il-gżira, minkejja ċ-ċokon tan-nazzjon tagħna, jirnexxielna ngħamli l-mirakli, jirnexxielna miċ-ċokon ngħamli ħwejjeg kbar. Fil-verita' kien qed jitkellem fuq is-Surmast Vella fit-tifkira tar-raba sena minn mewtu, imma fil-fatt (kif qal hu stess) kien qed jitkellem għalina lkoll, għalina l-Għawdxin.

Semmejt dawn iż-żewġ elementi għaliex xtaqt li fid-diskors tiegħi inkun pożittiv u nikkonċentra fuq it-tajjeb u s-sabiħ tal-ambjent tagħna u fuq it-tajjeb u s-sabiħ tan-nies tagħna. Nixtieq minn hawn nieħu spunt minn dawn iż-żewġ

---

¹ Ġorġ Pisani, *Innu lill-Għawdex*, 1959

² Cf. Ivan Callus, *Playing Small*, The 4th Joseph Vella Memorial Lecture, Friday 18 February 2022 at Il-#aġar Museum, Victoria, Gozo.

elementi u madwarhom nibni l-programm tal-Kamra tan-Negozju għas-sena d-dieħla.

Art sabiħa, l-oħla ġnien

Tafu min huma Euhemerus u Callimachus? Kwazi ċert li ftit minnkom semgħu bijhom u żgur ma tafux dawn x'kellhom x'jaqsmu m'Għawdex. Euhemerus għex fir-4 seklu qabel Kristu. Probabbli kien minn Messina u kien mitografu (jinterpreta l-miti) fil-qorti tar-re Cassander tal-Maċedonja. Callimachus kien poeta Grieg li kien jgħix fis-seklu 3 qabel Kristu, ħadem fil-librerija ta' Alessandrija fl-Eġittu u kiteb madwar 800 ktieb.

Kienu dawn it-tnejn, wieħed wara l-ieħor, li identifikaw lil gżira ta' Ogygia, il-gżira ta' Calypso imsemmija fl-Odisseja ta' Omeru, miktuba madwar 500 sena qabel ma għexu huma, ma Għawdex tagħna. Jekk qatt ħsibtu li kienu xi tnejn mix-Xagħra li sabu dak l-għar li hemm fuq ir-riħ tar-Ramla u bdew isejjhulu Calypso cave issa qed tittendu kemm kontu sejrin żbaljati.

Għawdex kienet din l-art sabiħa, l-oħla ġnien. Araw kif jiddeskrivija Omeru fl-Odissea...parti żgħira biss se nirriproduċi.

"Round about the cave grew a luxuriant wood, alder and poplar and sweet-smelling cypress, wherein birds long of wing were wont to nest, owls and falcons and sea-crows with chattering tongues, who ply their business on the sea. And right there about the hollow cave ran trailing a garden vine, in pride of its prime, richly laden with clusters... And round about soft meadows of violets and parsley were blooming..."³

Sa ħamsin sena ilu meta kiteb l-innu lil Għawdex Pisani, din kien għadha "l-art sabiħa, l-oħla ġnien" li aħna writna, imma aħna x'ser ngħaddu lil uliedna? Risposta faċli. Blokkok tal-bricks u siment.

Messu wiċċna jistħi u nistħu l-ewwel nett minn uliedna u ulied uliedna. Dan ix-Xlendi li writna, dan Marsalforn li writna, din ix-Xagħra, Sannat, Munxar, l-Għarb li writna? U nista' nibqa sejjer insemmi l-lokalitajiet kollha Għawdxin għax m'hemm imkien li ġie meħlus minn din l-istraġi.

Irridu nitgħabbew bir-responsabbilita' imma fl-istess ħin irridu nieħdu azzjoni. Il-politiċi ma jridux iħarrku subgħajhom li ma jmorrux jiksru difirhom ma xi

---

³ Homer, *Odyssey*, Book V, 58-74

votant jew xi benefattur. Bħal tfal żgħar konvenjentament iwahħlu f'ta qabilhom. U Għawdex ikompli jlaqqat id-daqqiet ta' ħarta.

Bħala Kamra tan-Negozju għal Għawdex sostnejna u qed insostnu li ma jistax ikun li f'Għawdex jiġu applikati l-istess policies li qed jiġu applikati għal Malta kollha. Għawdex għandu l-ispeċifità tiegħu u għalhekk il-policies għal Għawdex iridu jkunu differenti. Għejjejna naraw kostruzzjoni, u għadna irridu naraw kostruzzjoni, li ma tirrispettax l-ambjent ta' madwarha. F'għieħ is-sewwa għaliex qed neqirdu l-ambjent li rridu ngħixu fih? Għaliex qed neqirdu l-ambjent li rridu ngħixu bih, li hu l-uniku raġuni għaliex l-barranin u l-Maltin jiġu hawn Għawdex? Kemm se ndumu naraw żvilupp li jħares biss sal-ponta ta' mnieħru, żvilupp li mhux magħmul sewwa, li se jitlef anke l-istess valur tiegħu u għalhekk żvilupp li mhux tajjeb lanqas għal min qed jinvesti?

Għalhekk se nibqgħu ninsistu għal żvilupp sostenibbli għal gzira tagħna, żvilupp li jagħti każ ta' l-użu tajjeb tal-art, tat-tibdil fil-klima, tal-iskart u r-riċiklaġġ tiegħu, tal-protezzjoni tal-biodiversità, tal-wirt naturali u kulturali ta' gżiritna, tal-ekonomija sostenibbli, ta' enerġija ħadra.

Ġejna mwegħdin li Għawdex ikun it-test bed ta' dawn is-sistemi. Sa issa dawn kienu biss wegħdiet fierħa. Imma aħna se nkomplu ninsistu. Din il-viżjoni tagħna trid tkun sostnuta fl-azzjoni tal-klassi politika, kemm Gvern u kemm Oppożizzjoni. M'aħniex weħidna f'din is-sejħa. Il-korpi kostitwiti Għawdxin u t-tmexxija lokali lkoll naqblu fuq dan. Hemm ukoll uħud mill-istess żviluppaturi li huma ta' eżempju dwar kif għandhom isiru l-affarijiet. Appoġġawna u għinuna ħalli aħna nibqgħu inkunu ulied denji ta' din l-"art sabiħa, l-oħla ġnien".

Playing Small

U mit-tajjeb u s-sabiħ tal-ambjent tagħna ngħaddu għat-tajjeb u s-sabiħ tan-nies tagħna.

Sentejn ilu, ftit qabel il-COVID, il-Kamra tan-Negozju għal Għawdex iċċelebrat l-għoxrin sena tagħha u dakinhar waħda mill-wegħdiet li għamilna mal-membri tagħna kien illi nedukaw lil membri tagħna u flimkien magħhom nipromwovu l-etika fil-business.

Illum il-ġurnata jitpoġġa fuq pedestall min jidħol għal business b'attitudni li jiggranfa ma kollox u jara kif jimpala l-flus mill-aktar fis possibbli u bil-mezzi kollha li jiġu għal idejħ. Aħna ma nistgħu qatt napprovaw atitudni ta' dan it-tip.

Imma x'qed jigrì? Il-pubbliku in ġenerali qiegħed jassoċja lil business mal-korruzzjoni, mal-ħasil tal-flus, ma' l-evażjoni tat-taxxa u ma' l-isfruttament tal-ħaddiema. Il-business spiċċa fuq fomm kulħadd għal raġunijiet ħżiena.

Aħna dan il-ħsieb li tiġġeneralizza u titfa lil kulħadd f'keffa waħda, idejjaqna u rridu nopponuħ b'kull mezz. Għax aħna nafu li f'din ir-realta' ċkejna tagħna l-biċċa l-kbira tal-businessmen tagħna mix-xejn bnew jum wara jum businesses li bijhom ipprovdew xogħol lil ħafna kapijiet tal-familja, businesses li bix-xogħol sfiq ta' min imexxijhom taw kontribut b'saħħtu lill-ekonomija tal-pajjiż, businesses li bl-għaraq ta' xbinhom u tal-ħaddiema tagħhom servew lil poplu tagħna. Businesses li ma qagħdux lura li jikkontribixxu ħalli jsaħħu l-ġid komuni. Qalgħu il-flus imma mhux akkost ta' kollox u ta' kulħadd. Ħadmu b'ġustizzja fil-konfront tal-klijenti u tal-ħaddiema tagħhom u kienu kontinwament ta' servizz lill-kommunita'.

Kien f'dan il-kuntest ukoll li bħala Kamra tan-Negozju għal Għawdex matul din is-sena għamilna (f'Ottubru li għadda) konferenza dwar il-Business u l-Etika. Anke meta ġejna biex norganizzaw din il-konferenza l-istituzzjonijiet illi ħdimna magħhom kemm kemm ma kienux sorpriżi li kienet il-Kamra tan-Negozju li ħadet l-inizjattiva biex tiġi organizzata konferenza ta' dan it-tip. Spjegajna l-motivazzjonijiet tagħna u l-konferenza kienet suċċess tant li diġa qed tiġi ppjanata oħra għal din is-sena bl-għajnuna ta' kulħadd.

Fil-bidu ta' din il-konferenza jien kont stqarrejt:

“Labelling all business people as corrupt because of the behaviour of a small number of business people is not acceptable. Instead we should be answering questions such as: What is leading society to accept certain forms of behaviour, without any ethical consideration? What is motivating us to do business? How do we act to achieve business models that benefit the common good?”⁴

Ejjew flimkien inkomplu nibnu l-Gozo Business Chamber u insaħħuha, ejjew ngħinuha tkun fanal ta' dawl fid-dlam sfiq tas-soċjeta' tagħna, ejjew flimkien nippromwovu business etiku u san.

Nixtieq qabel nagħlaq inrodd ħajr, għax hekk jixirqilhom, lil dawk kollha, li mexxew il-business tagħhom b'kuxjenza, dawk li kkumbattew jum wara jum, xahar wara xahar, sena wara sena, u li mix-xejn, miċ-ċokon tal-gżira tagħna,

---

⁴ Joseph Borg, *Introductory Message, Ethics in Business Conference*, Gozo Business Chamber, 29 October 2021

miċ-ċokon tal-gzejjer tagħna, irnexxielhom jagħmlu affarijiet kbar, ikunu ta' ġieħ għalihom infushom u ta' ġieħ għal ukoll għal gżira tagħna.

Ringrazzjamenti

Kien ta' pjaċir għalija u għal membri tal-Kunsill tal-Kamra nilqgħukom (tant numerużi) hawnhekk il-lejla għal Laqgħa Ġenerali Annwali tal-Gozo Business Chamber. Inrodd ħajr lil dawġ li mexxew il-kamra fil-passat u lil sħabi fil-kunsill tal-għajjnuna u l-appoġġ sħiħ tagħhom. Kull min kien b'xi mod involut fil-ħidma tal-Kamra jaf kemm jirrekjedi paċenzja, ħin u dedikazzjoni dan ix-xogħol u għalhekk ir-radd il-ħajr mhū qatt biżżejjed f'dawn l-okkażjonijiet.

Inrodd ħajr lill-Onorevoli Ministru għal Għawdex Clint Camilleri u l-istaff tiegħu tas-support kontinwu li dejjem irċevejna. Inrodd ħajr ukoll lil membri parlamentari kollha Għawdxin li lkoll għandhom għal qalbhom il-ħidma tagħna. Dejjem nirrepeti l-istess ħaġa. Fejn għadkom bżonn is-support tagħna biex l-agenda ta' Għawdex tkun fuq quddiem, inwegħdukom li lilna issibuna dejjem warajkom. Nirringrazzja wkoll lil kollaboraturi tal-Kamra f'Ministeri u entitajiet oħra. B'mod partikulari nixtieq nirringrazzja lil Gozo Regional Development Authority tas-sapport tagħha. Napprezzaw il-kolaborazzjoni ta' kulħadd.

Grazzi lil Kaptan Mark Said tal-espożizzjoni interessanti u soluzzjoni għal servizz lil komunità' tagħna li tħares u tagħti kaz ta' kunsiderazzjonijiet ambjentali.

Qabel nagħlaq nixtieq nirringrazzja lic-Ceo Daniel Borg u lil impjegati l-oħra tal-Kamra Joanne, u Jean Luca tal-ħidma bla waqfien tagħhom. Nixtieq f'dan il-mument infakkar lil Marlene Muscat li s-sena l-oħra kienet hawn magħna. Grazzi Marlene u niltaqgħu. Aktar kmieni smajtu r-rapport tal-ħidma tal-Kamra. Ma temminx li dak kollu sar minn ftit nies li jaħdmu b'għaqaq u dedikazzjoni inegwaljabbi. Grazzi Daniel, lilek u lil sħabek.

Illum stajt tkellimt fuq numru ta' temi oħra bħall-aċċessibilita', parking, ekonomija diġitali u mitt sugġett ieħor, imma xtaqt naqsam magħkom il-ħsibijiet tiegħi fuq ir-rikkezzi li għadna madwarna ibda mill-ambjent tagħna u kompli fi sħabna l-intraprendituri li arrikkew l-ekonomija tagħna. Min jaf l-Innu lill-Għawdex, jaf ukoll kif jispiċċa. Pisani jsostni li l-ulied ta' din il-gżira, anke jekk imbegħda minn xtutna, jagħtu xhiedha tal-gżira li ġejjin minnha. "Fejn hemm wieħed minn uliedek...Jiddi l-ġmiel tat-tliet għoljiet".⁵

---

⁵ Pisani, *Innu lill-Għawdex*

Dan li nawgura lili u lilkom il-lejla. J'Alla fina, fil-ħidma tagħna, fl-għazliet tagħna..."jiddi" dejjem "il-gmiel tat-tliet għoljiet".

Għal darb'ohra niringrazzjakom tal-preżenza tagħkom hawn il-lejla, u nistedinkom ukoll tibqgħu magħna għal ftit mumentu ohra biex nixorbu xi haġa flimkien. Grazzi u insellmilkom.